

ШПАК Н. А.,
завідувач кафедри іноземних
мов, доцент, Дипломатична
академія України при МЗС
України

ВІНІЧУК В. В.,
старший викладач кафедри
іноземних мов Дипломатичної
академії при МЗС України

В статті розглянуто систему викладання англійської мови в Дипломатичній академії України в світлі Європейських вимог до якості сучасної мовної освіти. Проаналізовано підходи до визначення цілей, методів та технологій навчання професійно орієнтованої англійської мови. З'ясовано переваги комунікативного методу та необхідність розвитку критичного мислення у процесі мовної підготовки майбутніх дипломатів.
Ключові слова: комунікативний підхід, критичне мислення, інтерактивні методи.

УДК 811.111

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ДИ- ПЛОМАТИЧНІЙ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ ПРИ МЗС УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ

Сучасні глобалізаційні процеси в політичній, соціально-економічній і культурній сферах, а також глобалізація технологічних досягнень цивілізації впливають на розвиток світової мовної індустрії і розширюють функцію іноземної мови як навчального предмету. Це, в свою чергу, вимагає уточнення цілей вивчення цього предмету в сучасному суспільстві, пошуку нових ефективних методів та технологій навчання.

Сучасний етап розвитку міжнародних зв'язків України в різноманітних сферах життєдіяльності вивів її на європейський і світовий простір. Гостро постало питання низки трансформацій щодо навчання іноземних мов, що веде за собою переосмислення його цілей, змісту і технологій, суттєвого оновлення мовної освіти та наближення реалій системи освіти в Україні до загальноєвропейських та світових стандартів, визначених у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мов-

ної освіти, основною стратегічною метою яких є прагнення «покращити якість спілкування між європейцями з різною мовою та культурним підґрунтям. Адже поліпшення спілкування полегшує мобільність та більш прямі контакти, що, у свою чергу, веде до кращого розуміння і до тіснішої співпраці. Рада також підтримує методи вивчення і викладання, які допомагають «...формувати й розвивати знання та вміння, необхідні їм [людям] для того, щоб стати більш незалежними у своїх думках та діях і більш відповідальними й готовими до співпраці з іншими людьми»¹.

В світлі Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти постає завдання:

- з'ясувати вимоги до вивчення англійської мови як мови міжнародного спілкування магістрами зовнішньої політики Дипломатичної академії України при МЗС України (ДАУ) в контексті Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти;
- проаналізувати цілі навчання професійно-орієнтованої англійської мови, визначені діючою Програмою з англійської мови для професійного спілкування ДАУ;
- визначити, розвиток яких навичок покладено в основу успішної реалізації цілей навчання професійно-орієнтованої англійської мови в умовах ДАУ, якими методами це досягається та застосування яких технологій є ефективним.

Англійська мова, безумовно, є мовою міжнародного спілкування для широких верств населення, і, особливо, фахівців, сфера діяльності яких тісно пов'язана з розвитком та підтримкою міжнародних контактів. Про це, зокрема, говориться в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти².

Політичні цілі напрямів діяльності, зокрема, в галузі англійської мови, чітко визначені Загальноєвропейськими Рекомендаціями і є надзвичайно важливими як для українського простору в цілому, так і для окремо взятих вищих навчальних закладів, що готують фахівців зовнішньої політики, зокрема, для Дипломатичної академії України. Найважливішими політичними цілями, актуальними, в тому числі, і для майбутніх дипломатів є наступні:

- «Підготувати усіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності і тіснішої співпраці не лише в галузі освіти, культури та науки, але також у торгівлі і промисловості.
- Сприяти взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці.
- Враховувати потреби мультилінгвальної і мультикультурної Європи, наполегливо розвиваючи здатність європейців спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони...

- Попереджувати небезпеку, що може бути результатом маргіналізації тих, у кого недостатньо розвинені вміння, необхідні для спілкування в інтерактивній Європі»³.

Вивчення англійської як мови міжнародного користування передбачає отримання мовних знань та мовленнєвих навичок на рівні, достатньому для підтримки контактів із зарубіжними колегами, та необхідному для подальшого особистісного та фахового розвитку.⁴ Особливо гостро це питання стоїть перед викладачами, які готують майбутніх дипломатів, для яких іноземна, а особливо англійська мова є інструментом їх повсякденної професійної діяльності.

Програма з англійської мови розроблена кафедрою іноземних мов ДАУ на основі Програми з англійської мови для професійного спілкування затвердженої Міністерством освіти і науки України. Програма Академії спрямована на оволодіння англійською мовою як засобом спілкування і використанню її як інструмента у діалозі держав, націй, культур і цивілізацій сучасного світу. Вона передбачає взаємопов'язаний комунікативний і соціокультурний розвиток майбутніх дипломатів засобами іноземної мови для підготовки їх до міжкультурного спілкування в різноманітних сферах професійної діяльності. В процесі занять слухачі знайомляться з лінгвістичними, процедурними, соціокультурними та міжкультурними аспектами таких форм комунікації, як:

- публічні виступи з доповідями, промовами, повідомленнями;
- проведення презентацій, співбесід;
- процес регулювання конфліктів та прийняття рішень;
- ведення переговорів, зборів, дискусій;
- етикет розмов по телефону тощо⁵.

У цьому контексті перед викладачами кафедри іноземних мов ДАУ постає проблема нового підходу до визначення цілей, методів та технологій навчання англійської мови фахівців зовнішньої політики.

Зараз існує декілька підходів до навчання іноземної мови. Одним з найвідоміших є вивчення іноземної мови за В. Сафоновою, відповідно до якого основну увагу потрібно зосередити на формуванні і розвитку бі(полі)лінгвістичної комунікативної компетенції (*bi(poly)lingual communicative competence*): мовної, мовленнєвої, соціокультурної; культурознавчому збагаченні за принципом кола культур, що поступово розширюються; розвитку культури опісу свого життя іноземною мовою.

Інший підхід пропонується Н. Д. Гальською, яка вважає, що компетенція включає в себе загальнонавчальну компетентність, розуміння іншого способу поведінки, здатність бачити спільне і відмінне в культурах, готовність до практичного використання іноземної мови, толерантність. Звертається увага на те, що вивчення іноземної мови

повинно сприяти гармонійному розвитку особистості, розвивати творчі здібності, інтелект, бажання вчитися, здатність до соціальної взаємодії. Вказується, що одним з важливих компонентів є емоції, що виникають у процесі вивчення мови.

Варто особливо підкреслити необхідність створення позитивного емоційного фону для підвищення ефективності засвоєння мовних знань. Цей підхід знайшов своє конкретне втілення в концепції емоційного навчання, яке базується на емоційному інтелекті людини (*emotional learning, emotional intelligence*). Досвід свідчить, що емоційне навчання створює необхідний рівень довіри між викладачем і слухачем, між слухачами в групі, що, в свою чергу, збільшує мотивацію і, в результаті, рівень засвоєння необхідних вмінь і навичок значно перевищує очікуваний.

Питання навчання англійської мови для професійного спілкування в немовних вищих навчальних закладах (економічний профіль) глибоко аналізується О. Б. Тарнопольським. Він наголошує на тому, що розуміння ролі комунікативної компетенції призвело до кардинальних змін у викладанні іноземної мови. Вона стала основною метою навчання іноземним мовам та спричинила перегляд традиційних підходів. Стало зрозуміло, що потрібно навчати не системі мови, а спілкуванню на ній (як в усній, так і в письмовій формі), акцент робити не на лінгвістичній (фонетичній, граматичній тощо) правильності, а на комунікативній коректності.

О. Б. Тарнопольський зауважує, що іншомовна комунікативна компетенція як мета навчання є дуже загальною категорією, не конкретизує рівень володіння мовою, види мовленнєвої діяльності, сфери спілкування. Без обмеження і конкретизації мета стає всеосяжною, тобто досягти її практично неможливо. Обмеження мети вивчення професійно-орієнтованої англійської мови пропонується робити за такими параметрами:

1. Професійна спрямованість (професійно-орієнтована комунікативна компетенція у вузькому та широкому розумінні);
2. Професійна соціально-комунікативна позиція (у залежності від сфер людського спілкування в яких відбувається комунікація);
3. Компетенції в різних видах мовленнєвої діяльності (їх взаємозв'язок та необхідність різних підходів для розвитку кожного з них);
4. Компонентний склад комунікативної компетенції (лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний компоненти).⁶

Такий підхід є доцільним для визначення пріоритетів курсу англійської мови для професійного спілкування в умовах дворічної магістерської програми ДАУ.

Цілі навчання професійно-орієнтованого курсу англійської мови Академії передбачають, що випускники повинні вміти:

- виконувати заходи по представництву нашої країни за кордоном;
- швидко аналізувати і реферувати великі масиви друкованої інформації іноземною мовою;
- спілкуватися зі ЗМІ, великими аудиторіями людей різних цільових та вікових груп;
- ефективно спілкуватися з представниками інших культур, вірувань, політичних переконань, системи цінностей;
- отримувати інформацію з різних джерел;
- працювати в команді;
- підготувати документи у листуванні з вищими органами державної влади України та інших держав, у сфері міжнародного публічного права, міжрегіонального співробітництва;
- вести переговори з представниками іноземних делегацій.

Відповідно до вищевказаного, завдання кафедри іноземних мов полягає у формуванні у слухачів професійних мовних компетенцій.

Програма ДАУ має практичне спрямування, націлена на набуття слухачами професійної та функціональної комунікативної компетенції у користуванні іноземною мовою. Вона, відповідно, ґрунтується на наступних цілях:

- «Практична: формувати у студентів загальні та професійно орієнтовані комунікативні мовленнєві компетенції (лінгвістичну, соціолінгвістичну і прагматичну) для забезпечення їхнього ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі.
- Освітня: формувати у студентів загальні компетенції (декларативні знання, вміння й навички, компетенцію існування та вміння вчитися); сприяти розвитку здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання, що дозволить студентам продовжувати навчання в академічному і професійному середовищі як під час навчання у ВНЗ, так і після отримання диплома про вищу освіту.
- Пізнавальна: залучати студентів до таких академічних видів діяльності, які активізують і далі розвивають увесь спектр їхніх пізнавальних здібностей.
- Розвиваюча: допомагати студентам у формуванні загальних компетенцій з метою розвитку їх особистої мотивації (цінностей, ідеалів); зміцнювати впевненість студентів як користувачів мови, а також їх позитивне ставлення до вивчення мови.
- Соціальна: сприяти становленню критичного самоусвідомлення та вмінь спілкуватися і робити вагомий внесок у міжнародне середовище, що постійно змінюється.
- Соціокультурна: досягати широкого розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій».⁷

Досвід показує, що для успішної реалізації поставлених цілей навчання професійно-орієнтованої англійської мови в умовах Дипломатичної академії України є комунікативний метод та розвиток критичного мислення.

Принцип комунікативності (*communicative approach*) є провідним методичним прийомом, при якому викладання орієнтовано на:

- інтерактивний процес навчання;
- майбутню професійну діяльність слухачів Академії;
- конкретну соціокультурну, країнознавчу інформацію;
- розвиток навичок автономного навчання;
- інтереси і побажання слухачів.

Такий підхід значно полегшує подолання психологічних труднощів під час спілкування, так як активному спілкуванню надається більше значення, ніж конкретному володінню граматикою і читанню та аналізу зразків доповідей, промов тощо. При цьому слід урахувати мовленнєві компетенції, що сприяють розвитку комунікативних здібностей, зокрема, як уже зазначалося, лінгвістичну, соціолінгвістичну, соціокультурну, соціальну, фахову компетенції.

У цілому викладання іноземної мови для професійного спілкування в умовах ДАУ забезпечує досягнення головної мети – гармонійного розвитку всіх складових компонентів комунікативної мовленнєвої компетенції слухачів.

Іншим компонентом, що має надзвичайно важливе значення для успішного викладання англійської мови майбутнім дипломатам виступає критичне мислення (*critical thinking*), що є одним з ряду когнітивних конструктів, які не детермінуються однозначно. Визначення поняття критичного мислення, які відповідають різним галузям знань та наукових досліджень, загалом зводяться до двох компонентів:

- навички обґрунтування власних ідей та причинно-наслідкове оцінювання;
- критичність.

Увага до критичного мислення протягом останніх років спричинена головним чином думкою дослідників та освітян, що занадто багато освічених людей виявили неспроможність застосування цього стилю мислення. Крім того, вони вважають, що навички критичного мислен-

ня необхідні для успішної діяльності у сучасному суспільстві, особливо коли це стосується сфери міжнародних відносин. Коли суб'єкти навчально-пізнавальної діяльності демонструють сформовані навички критичного мислення та здатні самостійно їх використовувати, існує висока ймовірність такого ж успіху в навчальній діяльності та безсумнівному забезпеченні ефективної самостійної навчальної діяльності протягом всього життя на основі сформованих відповідних навичок, а також досягнення великих успіхів у майбутній професійній діяльності.⁸

Сформованість критичного та творчого мислення передбачає:

- Сприйняття проблеми.
- Визначення проблеми.
- Визначення шляхів вирішення проблеми та оцінювання ймовірності їх успіху.
- Пошук та аналіз необхідної інформації.
- Поетапний аналіз процесу вирішення проблеми для визначення досягнень або недоліків, логічних висновків, пошуку аналогій у власному досвіді.
- Самоконтроль та оцінювання результатів.
- Застосування принципу комунікативності та розвиток критичного мислення дають можливість інтегрованого підходу до ефективної реалізації цілей навчання англійської мови магістрів зовнішньої політики ДАУ у відповідності до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти.
- Таким чином, аналіз Програми з англійської мови для професійного спілкування ДАУ свідчить, що:
- цілі, зміст, а також механізм її імплементації відповідають стандартам Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти;
- принципи комунікативності і критичного мислення, покладені в основу активних методів групового навчання та інтерактивних технологій, передбачених курсом англійської мови ДАУ, сприяють успішній реалізації цілей програми;
- підвищення ефективності процесу формування іншомовної комунікативної компетенції неможливе без подальшої розробки та вдосконалення сучасних інтерактивних методик навчання.

ПОСИЛАННЯ (Endnotes)

¹ Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: «Ленвіт», 2003. – С. VII–VIII.

² Там само. – С. 3.

³ Там само. – С. 3.

⁴ Feltham R. G. Diplomatic handbook. – 6th ed., – London and New York: Longman, 1996. – P. 27–28.

⁵ McCaffree M. J., Innis P. Protocol: The Complete Handbook of Diplomatic, Official and Social Usage. – Devon Publishing Corporation, Inc., Washington D.C., 1985. – P. 309–327.

⁶ Тарнопольский О. Б., Кожушко С. П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие. – К.: «Ленвіт», 2004. – 192 с.

⁷ Програма з англійської мови для професійного спілкування / Бакаєва Г. Є., Борисенко О. А., Зуєнок І. І. та ін. – К.: «Ленвіт», 2005. – 119 с.

⁸ Stephen E. Lucas. The art of public speaking/ – 5th ed., – McGraw-Hill Companies, 1995. – 469 p.

Shpak N. A., Vinichuk V. V. The modern approaches of the English language teaching system of the Diplomatic Academy of Ukraine in the light of the European requirements to the quality of modern language education/ Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article analyses the English language teaching system of the Diplomatic Academy of Ukraine in the light of the European requirements to the quality of modern language education. The approaches to the determination of the purposes, methods and technologies in the ESP teaching are examined. The advantages of communicative approach and necessity to develop critical thinking in the language-learning process while teaching future diplomats are determined.

Key words: communicative approach, critical thinking, interactive methods.

Шпак Н. А., Виничук В. В. Современные подходы к изучению английского языка в Дипломатической академии Украины при МИД Украины в контексте общеевропейских рекомендаций по языковой подготовке / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины. В статье рассмотрена система преподавания английского языка в Дипломатической академии Украины в контексте Европейских требований к качеству языкового образования. Проанализированы подходы к определению целей, методов и технологий обучения профессионально ориентированному английскому языку. Объясняются преимущества коммуникативного метода и необходимость развития критического мышления в процессе языковой подготовки будущих дипломатов. Ключові слова: коммунікативний підхід, критичне мислення, інтерактивні методи.

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2009

Прийнята до друку 09.10.2009